

MÁNYOKY ÁDÁM: II. BAKÓCZI FERENC KÉPMÁSA.
(Az eredeti festményről készült fénykép után.)

ORSZ. M. KIB.
KÉPZŐMŰVESKÉNT
FŐISKOLA

MÁNYOKY ÁDÁM RÁKÓCZI-KÉPÉHEZ.

Vannak képek, szobrok, amelyekben a művészi hatás a tárgy történeti érdekességével olyan szerencsésen szövídik össze, hogy e találkozás nyomán egészen külön és új értékek jönnek létre. Esztétikai öröm és történeti hangulat emelkedés és gazdagítja itt egymást, s e tényezők hatása teljességükéig elvezet az történeti személyek művészi képmásaiban, melyek együtt őrzik számunkra a történet és a művészet hőseinek emlékeit és néha egyúttal kettőjük viszonyának beszédes bizonyosságát. Az egyéni ségek érdekességének arányában nő az ilyen művek külön érdekessége és senki sincs, akit a művészet nagy alkotásait megillető érdeklődésen túl is meg nem indítana; ha Dante vonásait Giotto ábrázolásában szemlélhetjük, Raffaél pápa-arcképeinek, Holbein Rotterdami Erasmusának vagy Cranach Luther-képmásainak hatásába is belecsúsznak a művészi jellegesség kívül a művészek és modelljének személye révén meglevő nagy emlékek, amelyek működésbe hozzák agyunkat és képzeletünket, s Munkácsy Mihály Liszt-képében nemcsak az előadás művészi ereje ragad el, hanem az is, hogy benne két fejedelmi géniusz találkozásának eredményét csodálhatjuk.

A mi miunk, sajnos kevés efféle művet termelt és még kevesebbet hagyott reánk. Ami nagyobb művészi súlyú ilyen ábrázolat ismerünk a múlt századokból, azt sem tudjuk határozottan művészi névhez kapcsolni, — sem Szent István pompás lovasszobrát a bambergi dőmon, sem Mátyás király bautzeni emléket vagy bécsi márványrelieft, — csak példaképen említve ezeket. Bizonyos csak annyit, hogy idegen művészek munkái idegen földön. Talán innen van, hogy a népszerűségnek, sőt áhítatnak olyan teljessége jut annak a képnek, amelyet Mányoky Ádám II. Rákóczi Ferencről, — vérbéli magyar ember a magyar történetnek költészet, zene és képzelet szárnyán eszményi emelkedett alakjáról festett. Ritka egyértelműséggel jelenik meg II. Rákóczi Ferenc mindenki képzeletében úgy, ahogyan Mányoky formálta meg képmását maradandó érvényvel. Sem Mátyás

király, sem Kossuth arcvonásai nem kapcsolódnak ilyen határozottan egyéni ábrázoláshoz, s ezért még az ő földi alakjuk sem él a közfudában a Rákócziéhoz fogható-eleveníssel, amelyben van valami a személyes ismeretség bensőségeiből.

Mányoky képének a jellege is elmozdítja ezt az eredményt. A súlyos külső dísz, amely az előkelő fejedelmet illeti, Mányoky képén nem nyomja el az emberi melegséget. Akit ő mutat be nekünk, az nem annyira a fejedelmi udvar szertartásos hőse, mint inkább egy kegyes, jó-úr, meleg kedélyű ember, akitnek még gyöngében is van valami úri kedvesség. Mányoky Ádám több jel szerint bizalmasabb embere volt Rákóczinak, bizonyosan nem egyszer érezte kegyét is, mert Rákóczinak mindig gondja volt hű emberrel sorsára, s ez az emberi kapcsolat mintha nyomot hagyott volna Mányoky munkáján is, amelyben több a közvetlenség és az egyéni erő, mint egyéb ismert képeiben. A művész mintha felolvadt volna fejedelmi modelljével szemben a jobban, mint bárhol, felszabadította magát francia mintaképeitől, akiket némi provinciális ízzel szokott különben élnék általánossá kissé közönyös és egyhangú képmásaiban. Emberibb és igazabb az átlagosnál ez a képe, színezésében több a mélység és a tűz, kezelésében nagyobb a kegyelet. Mintha remekbe szánta volna festője, hogy megérdemelje leltárszék urának és pártfogójának, aki műkedvelő módjára maga is festetett és akiről Forgách Simon azt írta, hogy „nem jó pápista ő felsége, mert a templomban a képeket kiríztálja, s megcsúfolja, ha rosszul vannak pingálva”.

Igy jelenik meg előttünk nagyjából Mányoky Rákóczi-képének művészi jelentősége, — nagyjából, mert Mányokya vonatkozó ismereteink fogyatékossága nem enged meg, hogy pontosan kijelöljük képiünk helyét az ő oeuvre-jében, amelyet még nem tudunk kellőképpen áttekinteni és rendezni. A kép keletkezésének évét is csak hozzávetőleg van módunkban megjelölni. A történelemből tudjuk, hogy Rákóczi az aranygyapjas rendet 1709-ben kapta a spanyol királytól, s mivel a képen ennek a rendnek

a jelvényét viseli, annyi bizonyos, hogy az 1709-es év a legkorábbi időhatár. Másrészt 1713-ban Mányoky már Erős Ágost szolgálatában állott, tehát ennél előbb kellett a képnek készülnie. Az sem világos, hogy miképpen jutott a kép a szász királyi családhoz, azonban valószínű, hogy Mányoky magával vitte azt új urához, s így kerültetett a szász udvar birtokába, amelynek ezenkívül még a következő 10 képe volt Mányokytól: 1. I. Frigyes Ágost (az Erős) választófejedelem és lengyel király; 2. ennek felesége, Eberhardine brandenburgi örgrófnő; 3. Henriette anhalti hercegnő; 4. Károly Lajos brandenburgi örgróf; 5. de O'mbes hercegnő; 6. VI. Károly német császár (III. Károly magyar király); 7. Frigyes Vilmos porosz király; 8. Constantine orosz hercegnő; 9. gróf Bielinsky

lengyel főmarsall; 10. Philipp örgróf neje. E képek közül az 1. és 7. számúak 1924-ben a szász állam tulajdonába mentek át, a többiek, Rákóczi képmásával együtt, megmaradtak a volt szász király birtokában.

Hogyan tette meg útját az utóbbi kép a Taschenberg palotától a budapesti Szépművészeti Múzeumig, arról már bőven volt szó egyebütt, s hogy mit köszönhetünk e részben jánoshalmi Nemes Marcellnek, azt elmondta kultuszministerünk az ügyhöz méltó emelkedett szavakkal a nemzetgyűlés előtt. Számunkra most nem marad más, mint hogy megilletődve üdvözöljük hazai földön azt a képet, amelynek kegyeleiből, történeti zománcból és a művészet varázsából szövődött nimbusza olyan nagy, hogy ebben egyetlen iörténeti képmásunk sem versenyezhet vele.

PETROVICS ELEK.

A DREZDAI TASCHENBERG PALOTA HOMLOKZATA.

